Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Over de drempel van…

Een greep uit de rijke collectie van het Nationaal Schoolmuseum te Rotterdam. Een museum waar zes volledig ingerichte klaslokalen uit verschillende tijden, u de geschiedenis van de lagere school in Nederland tonen.

Het Nationaal Schoolmuseum

Bij de voorpagina:
Schilderij van H.K.
Scholten, schoolklas
uit 1921.

Karolingische
school, ca. 830
n.Chr.

De kloosterschool (ca. 1200 n. Chr.)

Op grond van een aantal miniaturen en prenten is er in het museum een kloosterschool rond 1200 nagebouwd. Boogramen, wit gepleisterde muren, het gewelf, enkele houten bankjes voor de leerlingen en een eenvoudige stoel waarop de leraar zetelt, laten zien dat de eerste scholen in een klooster (of bij een kerk) zijn gevestigd. Ook de schilderingen op de muren; de Kruisiging, het Lam Gods en Christus Triomfator met de vier evangelisten; Mattheus (Mens-Engel), Marcus (Leeuw), Johannes (Adelaar), Lucas (Rund, stier) verwijzen hiernaar.

De kloosterschool rond 1200 n.Chr.

Op de kloosterschool leren de jongens allerlei kennis, vaardigheden en een bepaalde manier van leven waardoor ze later een leven als kloosterling of geestelijke kunnen leiden. In slechts enkele kloosterscholen is daarnaast een klein aantal lekenleerlingen onderwezen.

Naast het leren lezen en het verklaren van de psalmen en de H. Schrift, zijn het schrijven en koorzang belangrijke vakken. Het vak rekenen wordt nog nauwelijks onderwezen.

In deze kloosterschool is er maar één boek te zien. De boekdrukkunst bestond nog niet. Boeken worden in deze tijd door monniken met de hand geschreven op perkament en zijn dus kostbaar. Daarom gebruiken de leerlingen geen of zeer weinig boeken. De meester leest een gedeelte voor uit zijn boek en de leerlingen leren de bijbel- of psalmteksten helemaal uit het hoofd. Aangezien het Latijn in de kerk en de wetenschap wordt gebruikt, leren de leerlingen in deze taal lezen en schrijven.

De dorpsschool uit 1662

In 1662 heeft Adriaen van Ostade het alledaagse leven in een schooltje geschilderd. (Het schilderij hangt in het Louvre te Parijs). In het schoolmuseum is dit dorpsschooltje precies nagebouwd en ingericht.

Vroeger werden er geen speciale gebouwen neergezet om een school in te huisvesten. Een leegstaande schuur, een kamer of de keuken van de schoolmeesterswoning vond men goed genoeg. De nagebouwde dorpsschool is een smerige ruimte. De stenen vloer ligt vol met zand en oud stro en ook de muren zijn erg vies. De plank aan het plafond zit er niet voor niets. Hierop worden levensmiddelen neergezet waardoor ongedierte zoals muizen en ratten er niet aan kunnen komen.

In de school staan maar een paar gammele tafels en banken. Enkele kinderen zitten zelfs op de grond. Er is geen kachel zodat het vooral 's winters erg koud is. Misschien hebben de kinderen daarom allemaal een hoed op.

Op de Nederduytse Laege school zitten de jongens en meisjes van verschillende leeftijden in één schoollokaal bij elkaar. Er bestaan nog geen klassen in deze tijd.

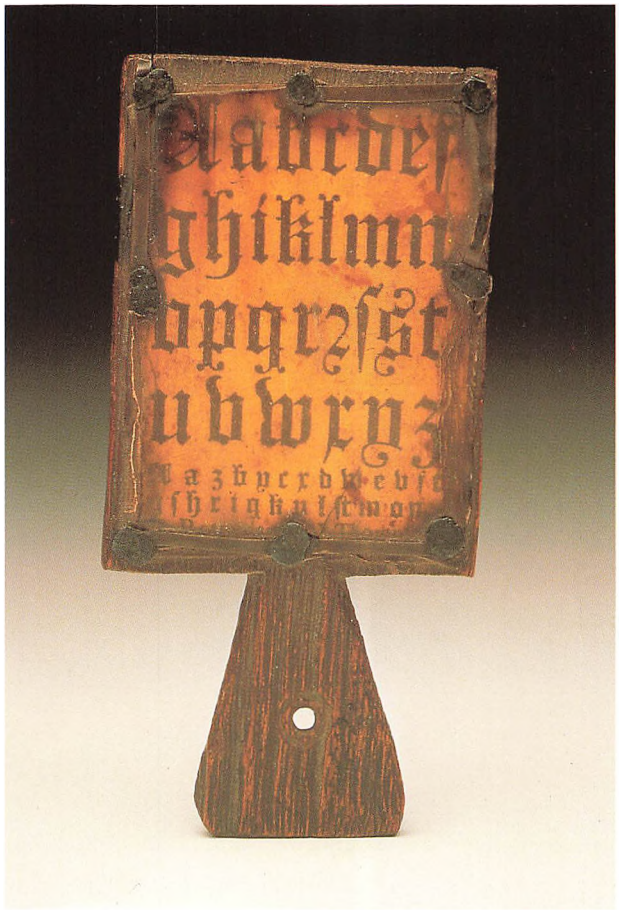
De dorpsschool uit 1662.

Pagina 3 links: De pechvogel, 17e eeuw. Wanneer iemand niet oplette tijdens de les, of anderszins straf verdiende, wierp de meester een linnen vogel naar diens hoofd. Deze moest worden teruggebracht, waarna een lijfstraf volgde.

De schoolmeester geeft "hoofdelijk onderwijs". Ieder kind apart krijgt van hem een opdracht, bijvoorbeeld het maken van een schrijfoefening of het lezen van een bepaald lesje. Tweemaal per dag moet de leerling bij de lessenaar van de meester komen waar de opdracht wordt nagekeken of overhoord.

In deze school helpt het oudere meisje het jonge meisje met leren lezen. Sommige kinderen leren hardop voor zichzelf. En een aantal leerlingen leert helemaal niet. De jongens aan de tafel bijvoorbeeld spelen het bikkelspel, een ander kijkt uit het raam. Twee leerlingen liggen vechtend op de grond.

Het ABC-plankje uit de 17e eeuw, waarmee de kinderen het lezen leerden.

Rechtsonder: De plak, 17e eeuw. Een van de lijfstraffen die de schoolmeester vaak toediende, was het uitdelen van een aantal tikken op de hand met een houten plak.

De Modelschool uit 1830.

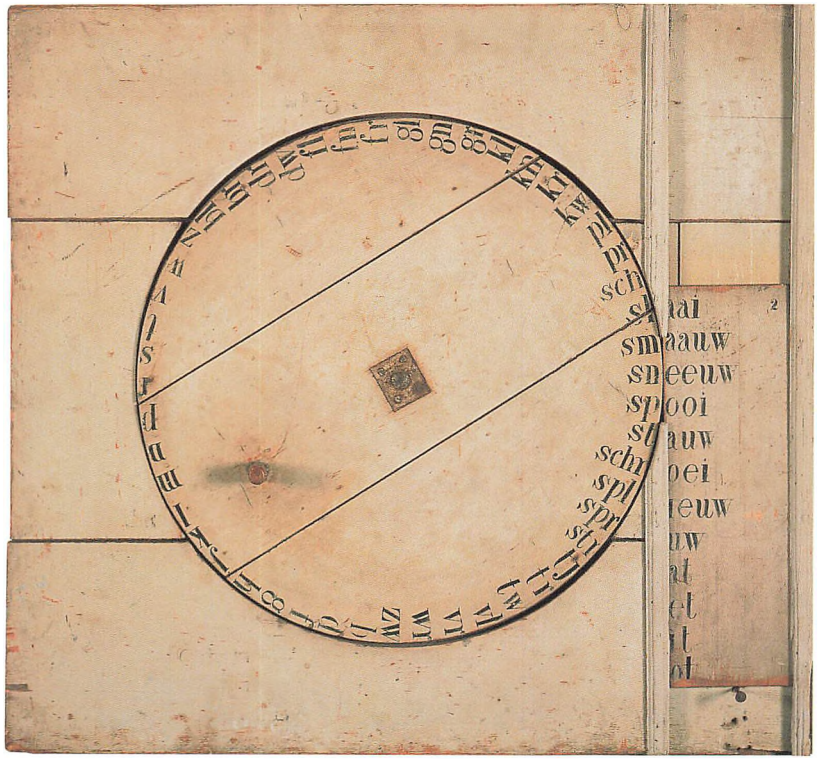
Pagina 5 links:
Het Letterrad van dominee J.H. Nieuwold, begin negentiende eeuw. Het rad was bedoeld om kinderen spelenderwijs met de vorming en het uitspreken van verschillende klanken in aanraking te laten komen.

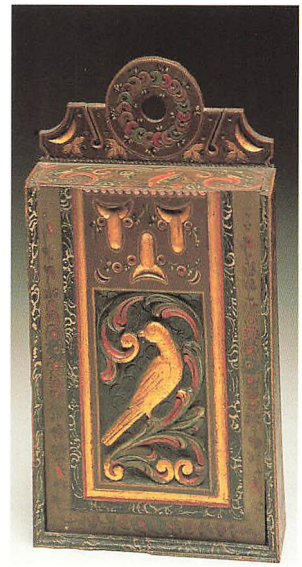
De Modelschool 1830

De overheid gaat zich steeds meer met het volksonderwijs bemoeien. In de onderwijswet van 1806 worden allerlei onderwijsvernieuwingen gepropageerd. In vele boekjes en brochures worden deze verbeteringen zoals bijvoorbeeld de bouw en inrichting van een modelschool nauwkeurig beschreven.
In het museum is zo'n modelschool uit 1830 precies nagebouwd.

Stevige schrijftafels en banken, een kachel, hoge ramen waarvan de bovenlichten kunnen openklappen en de houten vloer in plaats van de ongezonde stenen vloer zijn belangrijke bouwkundige verbeteringen. Ook het "geheime secreet" in deze school draagt bij aan de leus van de tijd; meer frisse lucht.

In het schoollokaal zitten de leerlingen netjes verdeeld in drie verschillende rijen; de klassen. Het hoofdelijk onderwijssysteem wordt vervangen door het klassikale lesgeven.
De meester moet beurtelings aan één klas onderwijs geven. De overgang van de ene naar de andere klas vindt plaats via een examen. Als een kind niet voor dit examen slaagt, blijft hij of zij in de bank zitten en moet een half jaar overdoen. Het "zitten blij-

Rechtsboven:
Een houten schooltas, begin 19e eeuw. De tassen hangen aan de wand van het klaslokaal en de leerlingen bergen er hun schoolgerei in op en gebruiken het als 'schrijftafeltje'.

ven" of "overgaan" is een feit. Je kunt duidelijk zien dat de jongste kinderen alleen leren lezen. De oudere leerlingen krijgen daarnaast ook schrijven en rekenen.

De schrijftafels in het nagebouwde modellokaal van 1830 staan netjes geordend.
De leerlingen hebben zo een goed zicht op nieuwe leermiddelen zoals de zwarte schoolborden, de Leesmachine en de leestafels van P.J. Prinsen, het rekenrek en de decimale inhoudsmaten.

Klaslokaal in een stadsschool uit 1910

De juffrouw in deze eerste klas geeft alleen les aan haar eigen groep kinderen die allemaal zes of zeven jaar oud zijn. Met het invoeren van het klassikale onderwijs in aparte klaslokalen wordt het 'zitten blijven of overgaan' aan het eind van het schooljaar voor sommige kinderen een drama. Als een leerling blijft zitten dan is het een "domoor". Bovendien raakt hij of zij vaak daardoor alle vriendjes kwijt.

Een stadsschool uit 1910.

Hieronder: 'Sprekende Letterbeelden'. Schoolplaat voor het eerste leesonderwijs, door Joh. v. Wulfen. Eind 19e eeuw.

De leerlingen in dit lokaal zitten niet langer op lange banken maar in tweezitters van gietijzer en hout. De banken, het zogenaamde Amerikaanse model, zijn in verschillende hoogten verstelbaar. Ook heeft elke leerling in deze bank een eigen inktpotje voor het schrijven met de kroontjespen.
De vloer bestaat uit, minimaal iedere week schoon te maken, houten delen.
Het kleine zwarte bord uit de modelschool van 1830 is hier vervangen door twee enorme, verschuifbare schoolborden.

In dit lokaal zijn enkele nieuwe leermiddelen te zien. Voor het nieuwe vak aanschouwingsonderwijs hangen er enkele schoolplaten van de bekende onderwijsvernieuwer Jan Ligthart aan de muur. Cornelis Jetses is de illustrator van deze moderne leermiddelen.

De beroemde leesmethode van M.B. Hoogeveen, het Aap-Noot-Mies staat hier centraal. De zeventien woorden van het Aap-Noot-Mies zijn op een kleurige vertelselplaat, op een klassikaal bord en op individuele leesplankjes afgebeeld. De zes leesboekjes die bij de methode behoren zijn geschreven door M.B. Hoogeveen, J. Ligthart en H. Scheepstra en geïllustreerd door C. Jetses.

Een klaslokaal uit 1930.

Fles met schoolinkt.

Klaslokaal uit 1930

Scholen die in de eerste helft van deze eeuw in Nederland zijn gebouwd, zien er grotendeels het zelfde uit. Hoge plafonds, electrisch licht, een fonteintje en grote ramen aan de linkerkant van het klaslokaal verwijzen naar de ideeën van schoolartsen en pedagogen over "ruimte, licht en lucht". Ook de invoering van de schoolmelk laat zien dat de gezondheid van het schoolkind voorop staat.

Vanachter de lessenaar torent de autoritaire onderwijzer hoog boven zijn leerlingen uit. De stilte in het lokaal wordt slechts verstoord door de leerlingen die de bekende rijtjes topografische namen van de provincie Zuid-Holland opdreunen.
Daarnaast geeft hij ook les in nieuwe vakken zoals de verkeersles met behulp van het verkeersbord van Heeroma, want de stroom van wielen van de automobiel, de fiets en de tram wordt te gevaarlijk.

Deze school permitteert zich de luxe van de schoolradio. De N.C.R.V. is de eerste omroep in Nederland die in navolging van de B.B.C., speciale schooluitzendingen verzorgt.

Een school van het type 'licht-lucht' uit eind jaren vijftig.

Naast de verschillende school- en klaslokalen wordt een keur aan onderwerpen thematisch behandeld in het museum.

nu een eigen tafeltje en stoeltje. De leerlingensetjes kunnen gemakkelijk op allerlei manieren worden gegroepeerd. Toch blijven vele onderwijzers klassikaal lesgeven en zetten zij de tafeltjes en stoeltjes nog in rijen.

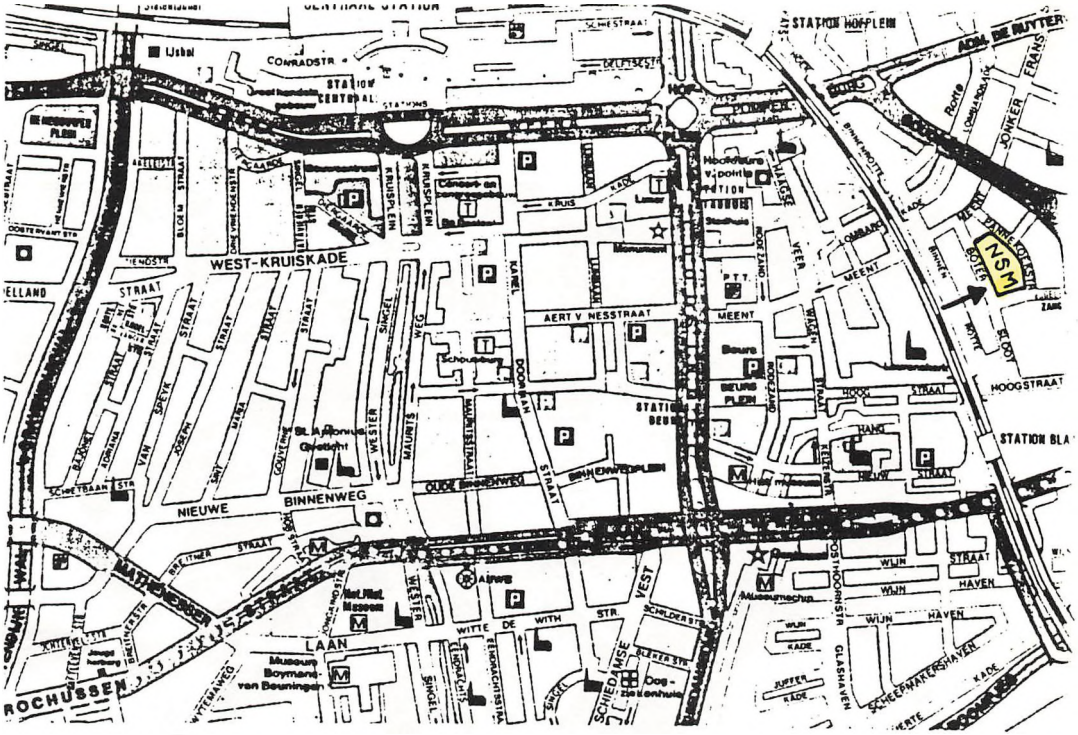
In dit klaslokaal doet de schooltelevisie haar intrede. Ook de educatieve onderwijsfilms krijgen een gewaardeerde plaats in de school. Muziekonderwijs en vrije expressie door middel van toneel en poppenkast; meer dan voorheen houdt men in het onderwijs rekening met de creatieve vermogens van het kind.

Klaslokaal uit 1960

In de jaren zestig en zeventig groeit de kritiek op het klassikale systeem, het zittenblijven of overgaan, het in koor opdreunen van plaatsnamen en jaartallen. Het onderwijs aan het kind als individu krijgt alle aandacht.

Een direkte uitdrukking van de aandacht voor het kind als individu is het nieuwe schoolmeubilair dat rond 1960 in steeds meer lagere scholen verschijnt. In plaats van de vast aan elkaar gekoppelde "tweezitters" krijgt elk kind

NATIONAAL SCHOOLMUSEUM

Adres:	Nieuwe Markt 1a, Postbus 21536, 3001 AM Rotterdam.
Telefoon:	010 - 4045425
Openbaar vervoer:	Tramlijn 1, 3, 7, vanaf CS, Metrostation Blaak, NS-station Blaak.
Toegankelijkh. gebouw:	Het gebouw is toegankelijk voor gehandicapten (lift, toilet voor gehandicapten).
Openingstijden:	Dinsdag t/m zaterdag 10.00-17.00 uur, zondag 11.00-17.00 uur, maandag gesloten, feestdagen gesloten.
Toegangsprijzen:	Volwassenen ƒ 3.50, kinderen tot 16 jaar gratis, op woensdag vrij toegang. Rondleiding ƒ 25,=, per groep van max. 20 p.

Het Nationaal Schoolmuseum verleent medewerking aan tentoonstellingen, evenementen en radio- en t.v.-programma's.
Vraag informatie over onze reizende tentoonstelling.

Colofon

De uitgave van dit boekje is mogelijk gemaakt door de gezamenlijke inspanning van vier drukkerijen:
G.J. van Amerongen BV, Amersfoort
Drukkerij Giethoorn Meppel BV
Hofstad Druktechniek BV, Zoetermeer
Janssen Print BV, Nijmegen
Copyright foto's: Nationaal Schoolmuseum Rotterdam
Vormgeving en realisatie: Janssen Communicatie, Nijmegen